

Aleksandra Buczyńska

Wolontariat w resocjalizacji osób osadzonych w zakładach karnych

The role of volunteering in social rehabilitation of the detained in prisons

The subject of this paper is the role of a volunteering of the detained who are staying in prison isolation. A volunteering of the detained is one of the newest and the most promising idea in polish prison system, which has been awarded the *Crystal Scales of Justice Prize*.

The problem has been exemplified in two prisons: in Lubliniec and in Głogów where the research was conducted in years 2013-2014.

In this study has been derived three research questions: Why the detained became a volunteers? What are the benefits of volunteering of the detained? What is the attitude of volunteer to himself, other people and future? In order to answer these questions were conducted ten interviews with detained who were volunteers.

In this paper were presented the value of volunteering for social rehabilitation, the most interesting programs for detained in Poland and the outcomes of research.

Przedmiotem artykułu jest rola wolontariatu w resocjalizacji osób osadzonych w zakładach karnych. Wolontariat więźniów jest jedną z najnowszych i najbardziej obiecujących innowacji w polskim systemie penitencjarnych, nagrodzony „Kryształową Wagą Wymiaru Sprawiedliwości”.

Badania nad rolą wolontariatu w resocjalizacji były przeprowadzone w latach 2013-2014 w Zakładzie Karnym w Lublińcu oraz Zakładzie Karnym w Głogowie.

W badaniach zostały wyprowadzone trzy pytania badawcze: Jakie są motywy podjęcia wolontariatu przez więźniów? Jakie są korzyści z podjęcia wolontariatu? Jaki jest stosunek więźnia-wolontariusza do

siebie, innych ludzi i przyszłości? W celu uzyskania odpowiedzi na te pytania przeprowadzono dziesięć wywiadów z osadzonymi zatrudnionymi jako wolontariusze.

W artykule zostały opisane: resocjalizacyjna wartość wolontariatu więźniów, najciekawsze programy dla więźniów-wolontariuszy realizowane w Polsce oraz wyniki badań.

Key words: social rehabilitation, volunteering of detained, prison.

Słowa kluczowe: resocjalizacja, wolontariat więźniów, zakład karny.

Wprowadzenie

W ostatnich latach zakłady karne na całym świecie wprowadzają innowacje penitencjarne, które mają zwiększyć efektywność resocjalizacji. W krajach anglojęzycznych od lat rozwija się ruch *What works movement in corrections* (ruch zmierzający do zidentyfikowania warunków skutecznych oddziaływań korekcyjnych) oraz *evidence based criminal policy* (polityka karna oparta na wynikach badań)¹. W Polsce natomiast za innowację można uznać projekt „Wolontariat skazanych w Polsce”, za który Służba Więzienna otrzymała w 2009 r. nagrodę „Kryształowa Waga Wymiaru Sprawiedliwości” przyznaną przez Dyрекcję Generalną Wymiaru Sprawiedliwości, Wolności i Bezpieczeństwa Komisji Europejskiej oraz Dyрекcję Generalną Praw Człowieka i Spraw Prawnych Rady Europy.

Idea wolontariatu więźniów wydaje się być bardzo obiecującym sposobem wspomagania resocjalizacji w zakładach karnych. Według S. Gawrońskiego wolontariat „tworzy odmienną świadomość u osób, które zazwyczaj nie martwią się trudną sytuacją innych, odbudowując tkankę obywatelską i moralną naszego społeczeństwa”². Wolontariat więźniów ma więc ogromny potencjał resocjalizacyjny. Wpisuje się w filozofię nowych Europejskich Reguł Więziennych z 2006 r., które postulują, by warunki wykonywania kary pozbawienia wolności były zbliżone do pozytywnych aspektów życia na wolności. Kara ma służyć społecznej

¹ B. Stańdo-Kawecka, *O koncepcji resocjalizacji w polskiej literaturze naukowej polemicznie*, „Probacja” 2010, nr 1, s. 114.

² S. Gawroński, *Ochotnicy miłości bliźniego. Przewodnik po wolontariacie*, Biblioteka „Więzi”, Warszawa 1999, s. 26.

integracji skazanego³. Warto dodać, iż Europejskie Reguły Więzienne podkreślają rolę współpracy zakładów karnych z lokalnymi władzami i instytucjami oraz prawo i obowiązek więźnia do współkształtowania swego miejsca w społeczeństwie.

Głównym celem badań było poznanie roli wolontariatu w resocjalizacji osadzonych. Podczas prowadzonych przeze mnie badań chciałam zdobyć wiedzę na temat motywacji do podjęcia aktywności jako wolontariusz, obszarów pracy wolontaryjnej więźniów, a przede wszystkim dowiedzieć się, jakie zmiany zaszły w zachowaniu i postawach więźniów wolontariuszy.

Wartość wolontariatu w resocjalizacji

W literaturze przedmiotu znaleźć można wiele definicji wolontariusza i wolontariatu. Warto jednak podkreślić, że obecnie obowiązujące definicje pojawiły się dopiero w latach 90. XX wieku, co związane jest z tym, iż zjawisko wolontariatu dopiero niedawno uzyskało charakter formalny, m.in. dzięki jego prawnym uregulowaniom. W Polsce taką regulację stanowi ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, według której wolontariusz to osoba, która pracuje chętnie, bez jakiegokolwiek przymusu i wynagrodzenia. Może wykonywać świadczenia w organizacjach pozarządowych, organach administracji publicznej, a także w jednostkach przez nie nadzorowanych lub im podległych⁴. Według Biura Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych (BORIS) „bycie wolontariuszem to bezpłatne, świadome, dobrowolne działanie na rzecz innych, wykraczające poza zwyczajowe więzi zależności rodzinnych, koleżeńskich, przyjacielskich, wspólnotowych”⁵.

Wolontariat to aktywność społeczna, przynosząca wiele korzyści zarówno wolontariuszom, jak i ich beneficjentom. Z uwagi na temat niniejszej pracy, ograniczę się do przedstawienia korzyści płynących z aktywności wolontaryjnej więźniów.

Wolontariat spełnia wiele ważnych funkcji, wśród których najważniejsze z uwagi na specyfikę pracy wolontaryjnej osób osadzonych wydają

³ J. Migdał, *Resocjalizacja skazanych – utopia czy perspektywiczne wyzwanie*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2008, nr 61, s. 114-115.

⁴ Art. 42 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie z 24 kwietnia 2003 r. (Dz. U. z 2010 r. nr 234, poz. 1536).

⁵ *Jak zdobyć i zatrzymać wolontariusza. Szkolenia z zakresu organizacji i zarządzania pracą wolontariuszy*, Warszawa 2003, s. 9.

się być funkcje autokreacyjne, które mają charakter pedagogiczny, przejawiający się w uczeniu się przez doświadczenie oraz samowychowaniu⁶. Wśród nich najważniejsza jest funkcja wychowawcza, polegająca na kształtowaniu osobowości wolontariusza, wyrównywaniu braków w sferze psychologicznej oraz tworzeniu optymalnych możliwości rozwoju osobistego i społecznego. Warto również podkreślić rolę funkcji afiliacyjnej, która wynika z naturalnej potrzeby przynależności człowieka do grup społecznych oraz kontaktów z innymi ludźmi. Wśród funkcji autokreacyjnych wyróżnić można funkcję aksjologiczno-normatywną, związaną ze wskazywaniem na uznawane społecznie wartości, przekształcaniem systemu wartości oraz utrwalaniem fundamentalnych idei, takich jak: dobro, miłość, bezinteresowność, tolerancja.

Kolejną korzyścią płynącą z wolontariatu jest zdobywanie doświadczenia zawodowego, które jest niezwykle cenne przede wszystkim dla osób bezrobotnych, ponieważ podnosi ich wartość na rynku pracy. Dzięki aktywności wolontaryjnej osadzony ma szansę sprawdzenia swoich predyspozycji i umiejętności, utrwalenia ich i zdobycia nowych. Aktywność ta daje mu wgląd we własne mocne i słabe strony, uczy odpowiedzialności i współpracy. Można powiedzieć, że wolontariat to również jedna z form edukacji ustawicznej dorosłych⁷ – pomaga zdobywać kwalifikacje zawodowe, rozwija kompetencje, wzbogaca intelekt i osobowość. Zaangażowanie w wykonywaną pracę kształtuje motywację wewnętrzną więźnia i pozwala mu docenić wartość pracy. Wolontariat stwarza możliwość rozwoju społeczno-zawodowego, zwiększając pozycję na rynku pracy osób go podejmujących, co dla odbywających karę pozbawienia wolności, którzy często nie mają żadnych doświadczeń zawodowych, jest nieocenione. Postawa życiowa więźnia-wolontariusza przekształca się z biernej w czynną, może on korzystać ze społecznej sieci wsparcia, co jest niezwykle ważne w poszukiwaniu zatrudnienia po odbyciu kary.

Wolontariat pozwala jednostce zaangażować się w życie społeczne i wziąć odpowiedzialność za nie. Zaangażowanie to pomaga radzić sobie ze stresorami działającymi w otoczeniu (których podczas odbywania kary pozbawienia wolności nie brakuje), stanowi zasób zdrowia psychicznego i fizycznego⁸. Kluczowe znaczenie w kwestii wpływu wolontariatu

⁶ M. Górecki, *Idea, instytucjonalizacja i funkcje wolontariatu*, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, Warszawa 2013, s. 225-232.

⁷ https://www.koweziu.edu.pl/edukator/index.php?option=com_content&view=article&id=42&catid=1:artykuly-archiwalne (dostęp: 21.03.2013).

⁸ P. Stawiarska, *Wolontariat hospicyjny: perspektywa interdyscyplinarna*, Warszawa 2011, s. 27, 51.

na zdrowie i funkcjonowanie psychospołeczne człowieka ma doświadczanie społecznej integracji i wsparcia społecznego, zdystansowanie się do własnych problemów poprzez kontakt z problemami innej osoby, doświadczanie poczucia sensu życia, doświadczanie poczucia własnej skuteczności i kompetencji, doświadczanie pozytywnych emocji⁹.

Bardzo ważnym aspektem wolontariatu jest to, że może on zapobiegać marginalizacji – zarówno wolontariuszy, jak i osób nim objętych (więźniowie należą do obu tych grup). Warto zauważyć, że każdy człowiek, bez względu na status społeczny i psychofizyczne zasoby, może, choćby w niewielkim zakresie, wspierać osoby potrzebujące, a tym samym przyczynić się do przeciwdziałania oraz ograniczania skutków marginalizacji. Być może jest to główny czynnik decydujący o tak dużym potencjale resocjalizacyjnym angażowania się więźniów w wolontariat – czują się oni ważni, potrzebni, dostrzegają sens pomagania, i to powoduje trwałą zmianę ich postaw.

Wolontariat jest również szansą na rozwój, a cechy i umiejętności kształtowane poprzez pracę wolontaryjną można sprowadzić do trzech sfer: osobowościowej, społecznej i zawodowej (o której pisałam wcześniej)¹⁰. Co do sfery pierwszej, to wolontariat przede wszystkim wzmacnia samoocenę i poczucie własnej wartości (dzięki poczuciu bycia użytecznym). Praca prospołeczna ponadto pomaga budować zaufanie do siebie, samoświadomość oraz umiejętność podejmowania decyzji w oparciu o własne kryteria (tożsamość). Dla budowania tożsamości (a warto zauważyć, że osoby nieprzystosowane społecznie często posiadają negatywną tożsamość dewiacyjną) ważne jest to, że wolontariat stwarza okazję do refleksji nad sobą i swoim stosunkiem do otoczenia społecznego, nad własną rolą w społeczeństwie czy indywidualnym systemem wartości. W obszarze funkcjonowania społecznego uczestnictwo w wolontariacie pomaga kształtować poczucie odpowiedzialności społecznej, wrażliwość na krzywdę i potrzeby innych osób oraz przyczynia się do rozwoju empatii, a także poziomu zrozumienia i wiedzy o innych ludziach.

W Polsce wielu więźniów wolontariuszy pracuje w hospicjach¹¹. Jest to praca niezwykle trudna i obciążająca emocjonalnie, jednak przynosząca wiele korzyści, wpływająca na zmianę postaw osadzonych i ich

⁹ Ibidem, s. 53.

¹⁰ G., Kata, *Wolontariat jako forma działania profilaktycznego*, "Remedium", czerwiec 2010, s. 30-31.

¹¹ A. Jaworska, *Więźniowie w wolontariacie opieki paliatywnej*, [w:] D. Apanel (red.), *Opieka i wychowanie – tradycja i problemy współczesne*, Impuls, Kraków 2009, s. 257-263.

podejście do życia. Zmierzenie się ze śmiercią innych osób pozwala bowiem na refleksję nad własną śmiertelnością, co prowadzi do zmiany postaw wobec własnego życia. Głównym założeniem wolontariatu w opiece paliatywnej jest uwrażliwienie osadzonych na drugiego człowieka i rozwój empatii. Jest to sposób przełamywania barier i pokazywania, że za murami więzienia są ludzie, którzy zasługują na drugą szansę. Istotna jest więc możliwość zmiany negatywnego wizerunku skazanych w społeczeństwie, którzy postrzegani są jako niezdolni do czynienia dobra i współczucia drugiemu człowiekowi.

Wolontariat w praktyce penitencjarnej

Współpraca Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Gdańsku i Zakładu Karnego Gdańsk Przeróbka z Fundacją Hospicyjną w Gdańsku zapoczątkowała działalność więźniów wolontariuszy w Polsce. Na bazie doświadczeń gdańskiego OISW powstało wiele innych programów edukacyjno-resocjalizacyjnych, wykorzystujących wolontariat więźniów.

Na podstawie danych Centralnego Zarządu Służby Więziennej z 25 lutego 2015 r. można powiedzieć, że jako wolontariusze pracuje 796 skazanych. W ciągu kilku lat na rzecz instytucji i stowarzyszeń powołanych do opieki nad chorymi, niepełnosprawnymi oraz opiekującymi się zwierzętami pracowało blisko 12 tys. więźniów¹².

W latach 2008-2010 realizowany był, we współpracy z Zakładem Karnym w Gdańsku, ogólnopolski program edukacyjny zatytułowany „Wolontariat hospicyjny jako narzędzie uczenia akceptacji i tolerancji dla osób opuszczających placówki penitencjarne” (projekt WHAT)¹³. W ramach tego programu pracę w hospicjach mogą podejmować wyłącznie osadzeni w zakładach półotwartych i otwartych, którzy odbywają wyrok w systemie programowanego oddziaływania i odznaczają się postęпами w resocjalizacji. Do programu rekrutowani są więźniowie, którym do zakończenia kary pozostał, w zależności od zakładu karnego, co najmniej rok lub trzy lata (lub sześć miesięcy do możliwości ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie). W hospicjach nie mogą pracować skazani za przestępstwa seksualne oraz członkowie grup zorganizowanych. W Polsce wolontariuszami w hospicjach są najczęściej osoby

¹² http://sw.gov.pl/Data/Files/001c169lidz/2015_styczen_statystyka_biezaca.pdf (dostęp: 25.02.2015).

¹³ <http://www.fundacjahospicyjna.pl/wolontariat-wiezniow> (dostęp: 25.02.2015).

skazane za kradzież¹⁴. Program WHAT jest aktualnie realizowany w 12 ośrodkach paliatywno-hospicyjnych i jednostkach penitencjarnych.

Program „Bona” jest realizowany od 1998 r. w Domu Pomocy Społecznej „Zameczek” w Lublińcu. Program ten zakłada resocjalizację poza murami więzienia. Jego celem jest przede wszystkim zdobycie doświadczeń w kontaktach społecznych, dających możliwość konstruktywnych zachowań w przyszłości oraz ukształtowanie postawy odpowiedzialności za własne decyzje¹⁵. Bardzo ważne jest również ukształtowanie postawy wrażliwości na potrzeby innych poprzez doświadczanie kontaktu z niepełnosprawnymi dziećmi oraz stworzenie możliwości zadośćuczynienia społeczeństwu za popełnione krzywdy¹⁶. W ramach tego programu skazane kobiety pracują z dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną.

Program „Bona” i jego sukces stał się impulsem dla innych programów w Lublińcu, takich jak „Miłosierna Samarytanka”, który jest realizowany w Domu Pomocy Społecznej „Dom Kombatanta”, gdzie wolontariuszki opiekują się osobami starszymi z demencją lub niepełnosprawnością fizyczną. Natomiast w ramach programu „Schola Vitae” wolontariusze opiekują się mężczyznami ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności intelektualnej oraz po przebytej schizofrenii. Podobne programy działają w innych zakładach karnych, np. w Grudziądzu, Gdańsku, Krakowie. Ich wspólnym mianownikiem jest przygotowanie kobiet lub mężczyzn do lepszego funkcjonowania na wolności¹⁷.

Kolejnym ciekawym programem wykorzystującym wolontariat więźniów jest program „Duet”, który realizuje Areszt Śledczy w Krakowie Podgórzu i Dom Pomocy Społecznej w Krakowie, a jego celem jest readaptacja społeczna osadzonych z problemem alkoholowym, poprzez opiekę nad młodzieżą niepełnosprawną. W ramach tej inicjatywy zatrudnionych jest nieodpłatnie do ośmiu skazanych. Za prowadzenie tej inicjatywy twórcy programu zostali wyróżnieni – program uzyskał miano „Przykład Dobrej Praktyki” w konkursie zorganizowanym przez Ministerstwo Polityki Społecznej w 2004 r.¹⁸.

¹⁴ A. Jaworska, *Leksykon resocjalizacji*, Impuls, Kraków 2012, s. 362-363.

¹⁵ E. Mazur, *Znaczenie pracy z osobami niepełnosprawnymi w readaptacji skazanych na przykładzie programów „Bona” i „Duet”*, [w:] *Wolontariat jako działanie prospołeczne w obszarze pomocy społecznej i pracy socjalnej*, B. Matyjas (red.), Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2009, s. 223.

¹⁶ Ibidem, s. 224.

¹⁷ Ibidem, s. 52.

¹⁸ <http://www.sw.gov.pl/pl/okregowy-inspektorat-sluzby-wieziennej-krakow/areszt-sledczy-krakow-podgorze/> (dostęp: 18.05.2013).

Należy dodać, że to właśnie Areszt Śledczy w Krakowie Podgórzu wprowadził do polskiego więziennictwa ideę „resocjalizacji poprzez pracę”. Uczestnikami programu „Duet” są mieszkańcy dwóch z czterech działów opiekuńczo-terapeutycznych, w obrębie których funkcjonują po dwie grupy, z której każda liczy od 10 do 12 osób. Są to dzieci i mężczyźni w wieku od 3 do 32 lat z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym, a także znacznym i głębokim, której często towarzyszą: epilepsja, zaburzenia w zachowaniu, niedosłuch, wady wzroku i słuchu, niesprawność fizyczna. Większość mieszkańców obu działów nie komunikuje się werbalnie, stąd też praca z nimi jest znacznie utrudniona. Porozumiewanie się narzuca konieczność stosowania alternatywnych form komunikacji. Praca w działach opiekuńczo-terapeutycznych, w których realizowany jest program „Duet”, ukierunkowana jest przede wszystkim na naukę podstawowych umiejętności w dziedzinie samodzielności i samoobsługi¹⁹.

Program readaptacji społecznej skazanych „Cztery Pory Roku” realizowany jest od pięciu lat, a jego głównym celem jest ułatwienie readaptacji osób pozbawionych wolności poprzez udział w procesie integracji społecznej osób z niepełnosprawnością umysłową i ruchową, a także sprzyjanie ograniczeniu izolacji środowiskowej osób podlegających wykluczeniu społecznemu i przeciwdziałanie marginalizowaniu ich potrzeb. W realizacji zajęć współpracują partnerzy programu: Oddział Zewnętrzny w Ustce Aresztu Śledczego w Słupsku, Dom Pomocy Społecznej w Machowinku, Słowiński Park Narodowy w Smołdzinie, Ośrodek Doskonalenia Kadr Służby Więziennej w Ustce. Skazani w trakcie różnorodnych form wspólnej aktywności z podopiecznymi DPS sprawują opiekę nad nimi w różnych sytuacjach, zapewniają bezpieczeństwo w trakcie wykonywanych czynności i zadań, motywują do podejmowania samodzielnych działań w czasie zajęć rekreacyjnych i artystycznych, wspomagają osoby niepełnosprawne w ekspresji swoich emocji oraz realizacji potrzeb społecznych²⁰.

¹⁹ <http://www.ceti.pl/lanowa/duet/partnerzy.html> (dostęp: 18.05.2013).

²⁰ <http://www.sw.gov.pl/pl/okregowy-inspektorat-sluzby-wieziennej-koszalin/areszt-sledczy-slupsk/newsArchived,6127,cztery-pory-roku---jesien.html> (dostęp: 18.05.2013).

Przebieg i organizacja badań

Badania zostały przeprowadzone w dwóch jednostkach penitencjarnych: w Zakładzie Karnym w Lublińcu, należącym do Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Katowicach oraz w Zakładzie Karnym w Głogowie, należącym do Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej we Wrocławiu.

Zakład Karny w Lublińcu jest zakładem karnym typu zamkniętego z oddziałami aresztu śledczego, zakładu karnego typu półotwartego oraz zakładu karnego typu otwartego, przeznaczonym do wykonywania kary pozbawienia wolności wobec kobiet. Ponadto, w zakładzie odbywają karę kobiety skierowane do oddziałów terapeutycznych dla osób z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, a także uzależnionych od środków odurzających lub psychotropowych. Pojemność zakładu wynosi 226 miejsc.

Zakład Karny w Głogowie jest jednostką typu półotwartego, przeznaczoną do wykonywania kary pozbawienia wolności wobec mężczyzn recydywistów penitencjarnych. Pojemność zakładu wynosi 314 miejsc.

Przeprowadziłam 10 wywiadów narracyjnych z osadzonymi zaangażowanymi w działalność wolontaryjną poza zakładem karnym, tj. z dwoma mężczyznami z ZK w Głogowie, pracującymi jako wolontariusze w Ośrodku Rewalidacyjno-Wychowawczym w Głogowie oraz ośmioma kobietami z ZK w Lublińcu, pracującymi jako wolontariuszki w Domu Pomocy Społecznej dla osób przewlekle chorych i ze schorzeniami układu nerwowego w Lublińcu, DPS „Dom Kombatanta” w Lublińcu, DPS „Zameczek” w Lublińcu.

Przedmiotem badań była rola wolontariatu w resocjalizacji osób osadzonych w zakładach karnych. Wolontariat więźniów jest nowym zjawiskiem w polskiej penitencjarystyce, nie jest więc jeszcze szeroko opisany. Z dostępnej literatury wynika, iż aktywność wolontaryjna ma duży potencjał resocjalizacyjny, dlatego chciałam opisać to zjawisko biorąc pod uwagę korzyści, jakie przynosi w procesie resocjalizacji i readaptacji społecznej.

Celem moich badań było poznanie roli wolontariatu w resocjalizacji osadzonych. Podczas prowadzonych badań chciałam zdobyć wiedzę na temat motywacji do podjęcia aktywności jako wolontariusz, obszarów pracy wolontaryjnej więźniów, a przede wszystkim dowiedzieć się, jakie zmiany zachodzą w zachowaniu i postawach więźniów wolontariuszy.

Wobec tego wyprowadziłam jeden główny problem badawczy oraz trzy problemy szczegółowe, które zawężą obszar badawczy. Problem główny to:

Jaka jest rola wolontariatu w resocjalizacji osadzonych?

Problemy szczegółowe są następujące:

1. Jakie są motywy podjęcia pracy w charakterze wolontariusza przez więźnia?

2. Jakie korzyści przynosi więźniom wolontariat?

3. Jaki jest stosunek więźnia wolontariusza do siebie, innych ludzi, przyszłości?

Aby pogłębić wiedzę na temat wpływu wolontariatu na osadzonych oraz stosunku respondentów do podejmowanej pracy, pytałam ich również o cechy wolontariusza, zmiany w hierarchii wartości oraz zdobyte dzięki pracy wolontaryjnej umiejętności.

Analiza i interpretacja wyników badań

Prezentowane wyniki dotyczą podjętych przeze mnie problemów badawczych, tj. motywacji do podjęcia wolontariatu, korzyści jakie daje więźniom wolontariat oraz stosunku więźnia wolontariusza do siebie, innych ludzi i przyszłości. W celu pogłębienia wiedzy o roli wolontariatu w resocjalizacji osób osadzonych w zakładach karnych z wypowiedzi respondentów wyodrębniłam również wątki dotyczące zdobytych dzięki pracy wolontaryjnej umiejętności, zmianach w hierarchii wartości oraz o cechach wolontariusza, które są – według moich rozmówców – najważniejsze. W tej części artykułu przedstawię wyniki badań ujęte w tabeli, w której zamieszczę główne wątki tematyczne, subwątki wyodrębnione z poszczególnych wątków wypowiedzi rozmówcy oraz przykładowe wypowiedzi rozmówcy ilustrujące wyodrębnione subwątki. Ze względu na ograniczoną objętość artykułu skupię się na wątkach ilustrujących odpowiedzi na pytania badawcze.

Tabela 1. Motywacja do podjęcia wolontariatu

Główne wątki tematyczne	Subwątki wyodrębnione z poszczególnych wątków wypowiedzi	Przykładowe wypowiedzi rozmówcy ilustrujące wyodrębnione subwątki
Motywacja do podjęcia wolontariatu	Zmiana monotonnego trybu życia, nuda	„Zmiana czegoś, tutaj przychodzi i codziennie jest coś innego, wiadomo, są schematy takie też, że no trzeba nakarmić te dzieci o odpowiedniej porze choćby, ale jakaś wycieczka jest, gdzie się wyjdzie. Po prostu chęć wyrwania się przede wszystkim z więzienia, zmienienia po prostu schematu takiego, wstaję, pobudka, apel, potem jakieś śniadanie, potem telewizor, książka, obiad, telewizor, książka, po prostu w koło Macieju to samo” – Tomasz.
	Chęć pomocy potrzebującym	„Chciałam wyjść do ludzi, jak miałam tu siedzieć beczynnie to wołałam pomóc, nie pomogę rodzinie, to chociaż tak” – Katarzyna. „(...) bo jak ja nie pomogę, to ci ludzie nie będą mieli innej szansy” – Zofia.
	Chęć uniknięcia beczynności	„Ile można siedzieć, leżeć? Uważałam, że człowieka ciągnie do pracy, jak nauczony pracować, to pracuje, kara karą, ale czas trzeba jakoś wykorzystać” – Zofia.
	Chęć wyjścia poza ZK	„To jest taka namiastka wolności, która oddziałuje na psychikę, jesteśmy jak w normalnej pracy, nikt nam nie wypomina, że jesteśmy z więzienia” – Marta.
	Motywacja wewnętrzna	„Możliwość wyjścia stąd jest nieoceniona, ciężko się przebywa w tyle osób w jednym miejscu, wyjście choć na chwilę, to jest luksus” – Stefa. „Widać, że tam coś wnoszę. No i przede wszystkim widzę, że dla mnie to jest dobre, nie chodzi mi tu o jakieś warunkowe zwolnienia czy coś tam, bo ja nawet nie biorę tutaj nagród, w tej pracy, bo straciłoby to po prostu swój sens, jakbym jakieś nagrody żądał za wykonywaną tu pracę” – Piotr.

Respondenci przedstawiają różne motywy podjęcia aktywności wolontaryjnej. W ich wypowiedziach można jednak znaleźć wiele cech wspólnych. Na pierwszy plan wysuwa się chęć opuszczenia zakładu karnego i zmiany otoczenia. Osadzeni zwracają również uwagę na kontakt z ludźmi w warunkach wolnościowych, który pozytywnie wpływa na ich psychikę. Takie motywy podjęcia wolontariatu przedstawia szczególnie Tomasz, Anna, Katarzyna, Magdalena i Marta. Respondenci zwracają uwagę również na to, iż sposoby spędzania czasu w ZK są bardzo ograniczone. Zwłaszcza Tomasz i Magdalena mają poczucie, że wykorzystali

je wszystkie. Aktywność wolontaryjna pozwala uniknąć beczynności i poczucia zmarnowanego czasu. Ten motyw podkreśla głównie Zofia, Marta i Justyna.

Kolejnym motywem podejmowania aktywności wolontaryjnej przez więźniów jest możliwość zadośćuczynienia i naprawy wyrządzonego zła dzięki pomocy innym. Zwraca na to uwagę przede wszystkim Stefa i Justyna. Wolontariat stwarza osadzonym okazję do tego, aby poczuć się dobrym człowiekiem, dać coś od siebie, pomóc innym, odczuwać wdzięczność innych ludzi. To wszystko może znacząco podnieść motywację do dalszych zmian w życiu więźniów i odbudować poczucie sensu życia, a także nadać mu cel i kierunek.

Dla respondentów bardzo motywująca była również perspektywa zdobycia nowych umiejętności i doświadczenia, które będzie można wykorzystać podczas poszukiwania zatrudnienia na wolności. Większość osadzonych kobiet wspominała o chęci pracy w domu pomocy społecznej, bądź podobnej instytucji (Agnieszka i Katarzyna).

Motywacja wszystkich wolontariuszy jest wewnętrzna. Aktywność wolontaryjna przynosi im wiele satysfakcji i radości. Żadna osoba nie wspominała o nagrodach za wykonywaną pracę w postaci np. przedterminowego warunkowego zwolnienia. Respondenci doceniają korzyści jakie przynosi wolontariat, jednak nie jest to dla nich tak ważne jak radość i przyjemność, którą daje praca.

Tabela 2. Korzyści z podjęcia wolontariatu

Główne wątki tematyczne	Subwątki wyodrębnione z poszczególnych wątków wypowiedzi	Przykładowe wypowiedzi rozmówcy ilustrujące wyodrębnione subwątki
Korzyści, jakie przynosi więźniom wolontariat	Poprawa samopoczucia	„No cieszę się, że mogę tu pomóc, przede wszystkim dobrze się z tym czuję, bardzo fajnie. Nie wiedziałem, że dobre rzeczy taką przyjemność sprawiają” – Piotr.
	Podwyższenie samooceny	„Dają mi dobrą energię te dzieci, redukują stres” – Magdalena. „(...) wiadomo, jakaś też wartość swojej osoby, samego siebie mi się podnosi” – Tomasz. „W takiej pracy dziewczyny odzyskują to poczucie własnej wartości, są bardziej zadbane, bardziej czują się wartościowe, to po pewnym czasie widać, bardzo się zmieniają na korzyść” – Magdalena.

Główne wątki tematyczne	Subwątki wyodrębnione z poszczególnych wątków wypowiedzi	Przykładowe wypowiedzi rozmówcy ilustrujące wyodrębnione subwątki
Korzyści, jakie przynosi więźniom wolontariat	Przeżywanie pozytywnych stanów emocjonalnych	„Ta praca daje bardzo dużą satysfakcję, bo na bieżąco widzi się swoje efekty – Stefa. Staram się częściej uśmiechać, jestem bardziej pogodna, a jak jestem zła, to tego nie pokazuję” – Zofia. „No i to przyjemność po prostu sprawia. No i na pewno pomagam też tu sobie, dzieci strasznie zmieniają człowieka, na lepsze” – Piotr.
	Zdobycie umiejętności wychowawczych	„No na pewno, na pewno, podejście do dzieci przede wszystkim i schematy jak nauczyć, że nie trzeba czasami karać, że wystarczy po prostu kilkanaście, setnaście razy coś powtórzyć i on wreszcie załapie” – Tomasz.
	Wsparcie emocjonalne, poczucie akceptacji i przynależności	„Oni są też w pewnym sensie zamknięci, też czekają na widzenia, paczki, i to w sumie nas zbliżyło” – Katarzyna. „Nikt nie patrzy na mnie jak na więźniarkę, wiem, że jestem tam potrzebna i szanują mnie” – Katarzyna.
	Zdobycie wiedzy jak funkcjonować w społeczeństwie zgodnie z normami	„Niektóre dziewczyny nie wiedzą jak żyć normalnie w społeczeństwie, a tu widzą, że trzeba codziennie pracować, jaki to wysiłek” – Magdalena. „Wolontariat uczy życia, pozwala poczuć smak pracy, zobaczyć jak to jest” – Marta.
	Rozładowanie napięcia	„Na zakładzie jesteśmy naładowane frustracją i niechęcią, tu się siedzi z problemami, a jak wyjdę choć na chwilę, to mogę odetchnąć i potem jest łatwiej to znieść” – Stefa.
	Pozytywne zmiany w zachowaniu	„Kiedyś łatwo było mnie wyprowadzić z równowagi, teraz jestem cierpliwa, opanowana” – Stefa. „Czuję się bardziej pewniejsza, znam swoją wartość, otwieram się na innych” – Anna.
	Zdobycie doświadczenia zawodowego	„Wiadomo, na wolności każdy papier się przyda, zwłaszcza szukając pracy” – Marta.
	Motywacja do pracy nad sobą	„Staram się być lepszym człowiekiem, codziennie pracuję nad tym” – Marta.

Z wypowiedzi respondentów wyłonić można wiele korzyści z podjęcia wolontariatu. Najczęściej pojawiającym się wątkiem jest nabycie nowych umiejętności. Praca z osobami niepełnosprawnymi oraz z ludźmi w podeszłym wieku wymaga konkretnych kwalifikacji. Osadzeni/osadzone przed podjęciem pracy odbywają profesjonalne szkolenia, a przebywając w ośrodkach mają szansę uczyć się od wykwalifikowanej kadry, która chętnie dzieli się wiedzą i doświadczeniem. Nie ulega wątpliwości, że doświadczenie i umiejętności zdobyte dzięki wolontariatowi zaprocentują w przyszłości. Wiele osób osadzonych w zakładach karnych ma niewielkie doświadczenie zawodowe, co może mieć negatywny wpływ na re-adaptację społeczną. Natomiast dzięki pracy wolontaryjnej więźniowie mogą zacząć funkcjonować w roli pracownika, przyswoić sobie cechy pożądane przez pracodawców (punktualność, sumienność), otrzymywać informacje zwrotne na temat swojej pracy. Wolontariusze planują swoją aktywność zawodową po odbyciu kary (Justyna, Agnieszka i Katarzyna), deklarują chęć podjęcia pracy w domu pomocy społecznej lub podobnych instytucjach.

Niezwykle cennym dla więźniów wolontariuszy aspektem wolontariatu jest to, że odbywa się on poza zakładem karnym. Wszyscy respondenci zwracają uwagę na to, że kilka godzin dziennie spędzone poza więzieniem pomaga znosić izolację i ograniczenie kontaktów ze światem zewnętrznym. Możliwość przebywania w innym miejscu stymuluje osadzonych, dostarczając im bodźców sensorycznych, intelektualnych i społecznych. Dla wolontariuszy szczególnie istotna jest możliwość spędzania czasu na świeżym powietrzu, ponieważ w zakładzie karnym jest to mocno ograniczone. Codzienne spacerowanie z podopiecznymi wpływa więc pozytywnie na samopoczucie osadzonych. Respondenci zwracają uwagę, że możliwość wyjścia z zakładu karnego, codziennie na kilka godzin, jest dla nich luksusem (Stefa, Agnieszka i Piotr). Pobyt poza więzieniem pozwala oderwać się od negatywnych myśli, zdystansować od problemów, spojrzeć na nie z nowej perspektywy. Im więcej osadzonych ma taką możliwość, tym mniej jest sytuacji konfliktowych, ponieważ obniża się poziom frustracji więźniów. Dzieje się tak dlatego, iż aktywność wolontaryjna poza zakładem karnym pozwala zniwelować negatywne efekty deprywacji potrzeb. Ponadto, poczucie, że robią coś wartościowego, pożytecznego, poprawia samoocenę osadzonych, co przekłada się na ich funkcjonowanie psychospołeczne. Zaangażowani w wolontariat więźniowie mają więcej energii, chęci do działania, więc prawdopodobnie

rzadziej popadają w apatię, zniechęcenie, a co za tym idzie, są mniej narażeni na depresję i inne zaburzenia psychiczne. Wartościowe są również kontakty z ludźmi spoza zakładu karnego. Według respondentów, dają one poczucie akceptacji, wsparcia, zmniejszają lęk przed odnalezieniem się na wolności. Co więcej, poczucie przynależności do nowej grupy społecznej pomaga zidentyfikować się z pozytywnymi rolami społecznymi.

Nie ma wątpliwości, że pobyt w zakładzie karnym nie jest normalną sytuacją życiową. Wyklucza osadzonego z życia rodzinnego i społecznego. Spędza on całe dni w gronie tych samych osób. Bardzo dokuczliwe są beczynność, nuda i brak perspektyw. Z tego powodu każda okazja opuszczenia więzienia, choć na chwilę, jest niezwykle cenna. Niestety, w Polsce z powodu dużego bezrobocia liczba osadzonych pracujących jest niewielka. Pozytywnym rozwiązaniem tej trudnej sytuacji jest wolontariat. Charakteryzują go wszystkie pozytywne aspekty pracy, a więc jest źródłem satysfakcji, nadaje życiu wartość i sens, wypełnia czas, kształtuje pożądane nawyki i postawy (m.in. sumienność, obowiązkowość). Ponadto, z wolontariatu więźniów korzystają borykające się z problemami finansowymi i brakami w kadrze pracowniczej instytucje, w których wolontariat się odbywa. Warto dodać, że współpraca zakładów karnych z placówkami opiekuńczymi stanowi przykład realizacji założenia o uczestnictwie społeczeństwa w wykonywaniu orzeczeń i pomocy w społecznej readaptacji skazanych. Praca, jako obowiązek człowieka, jest bardzo ważnym aspektem prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie. Respondenci podkreślają, że praca jako wolontariusz daje wrażenie „normalności”, są traktowani z szacunkiem i akceptacją ze strony personelu i podopiecznych placówek, w których ma miejsce wolontariat.

Istotną, z punktu widzenia poprawy funkcjonowania psychospołecznego więźnia, korzyścią z podejmowania wolontariatu jest to, że daje on możliwość swobodnego wyrażania emocji. Jak wiadomo, osadzeni w zakładach karnych doświadczają dużo negatywnych emocji (lęk, złość, strach, zaniepokojenie, nieprzyjemne pobudzenie emocjonalne itp.). Aktywność wolontaryjna dostarcza zaś nowych doświadczeń oraz wielu wzruszeń.

Respondenci zwracają uwagę przede wszystkim na radość i satysfakcję płynącą z wykonywanej pracy. Każdy z nich doświadcza dużo pozytywnych przeżyć i emocji, zarówno ze strony podopiecznych, jak i personelu. Jest to głównie wdzięczność, którą pensjonariusze okazują na różne sposoby: uśmiechem, przytuleniem się, kwiatami zerwanymi podczas

spaceru. Budujące dla więźniów wolontariuszy jest okazywane im zaufanie. Zwraca na to uwagę przede wszystkim Piotr, który podkreśla, że dostał kredyt zaufania od funkcjonariuszy SW, ponieważ może pracować poza zakładem karnym, mimo że do końca kary pozbawienia wolności pozostało mu kilka lat. Zofia natomiast widzi, jaką ufnością obdarzają ją podopieczni – opowiadają bardzo osobiste historie, przestali odczuwać niechęć przed kąpielą i innymi czynnościami pielęgnacyjnymi. Ważna również jest wiara, jaką pokładają w wolontariuszach pracownicy domów pomocy społecznej, powierzając im odpowiedzialne zadania.

Według wszystkich respondentów praca jako wolontariusz podnosi poczucie własnej wartości. Osadzeni mają możliwość sprawdzenia się, a pozytywne efekty uzyskiwane podczas pracy wyraźnie podwyższają samoocenę. Zwraca na to uwagę szczególnie Piotr i Stefa, dodając, że motywujące jest to, że widzi się rezultaty własnych działań. Ważne jest również dostrzeganie codziennych, drobnych sukcesów, które pozwoli budują/odbudowują pozytywny obraz własnej osoby. Szczególnie Anna dostrzega swoją sprawczość, korzystny wpływ na otoczenie, jest dumna z wykonywania odpowiedzialnych zadań. Dowartościowujące jest również poczucie bycia potrzebną/potrzebnym, a także doświadczenie akceptacji ze strony innych ludzi. Istotne jest także dostrzeżenie swoich pozytywnych cech, co podkreśla przede wszystkim Zofia.

Warto dodać, że wolontariat kształtuje postawy prospołeczne, co jest niezwykle korzystne dla efektywności resocjalizacji. Praca z chorymi ludźmi rozwija wrażliwość, empatię, a także pozwala dostrzec, że często niewiele trzeba, aby pomóc potrzebującym. Osadzeni zaangażowani w wolontariat odkrywają wartość niesienia pomocy. Wiedzą, że nie tylko pomagają innym, ale też sobie. Jest to dla nich inspirujące odkrycie, które mobilizuje do pracy nad sobą.

Tabela 3. Stosunek więźnia wolontariusza do innych ludzi, siebie i przyszłości

Główne wątki tematyczne	Subwątki wyodrębnione z poszczególnych wątków wypowiedzi	Przykładowe wypowiedzi rozmówcy ilustrujące wyodrębnione subwątki
Stosunek do innych ludzi, siebie i przyszłości	Skupienie się na relacjach rodzinnych	„Przede wszystkim skupiam się na rodzinie, planuję powiększyć rodzinę” – Piotr.

Główne wątki tematyczne	Subwątki wyodrębnione z poszczególnych wątków wypowiedzi	Przykładowe wypowiedzi rozmówcy ilustrujące wyodrębnione subwątki
<p>Stosunek do innych ludzi, siebie i przyszłości</p>	<p>Pozytywny obraz własnej osoby</p>	<p>„Nie jestem jeszcze do niczego, jestem innym potrzebna, mogę wykorzystać moje zalety w tej pracy” – Katarzyna.</p>
	<p>Większy wgląd we własne emocje</p>	<p>„Spokojniejszy jestem, o wiele bardziej, jeśli ktoś mnie zdenerwuje to potrafię po prostu olać to, że tak powiem i nie zwracać uwagi” – Tomasz.</p>
	<p>Wzrost empatii</p>	<p>„Nie brałem po prostu czyjejs tragedii tak pod uwagę, teraz się człowiek zapatruje na to inaczej, na swoje nieszczęścia się patrzy trochę tak z przyzwyczajeniem oka, patrząc na to co ludzie tu naprawdę mają, nie? Co przeżywają (...) Bardziej zacząłem dostrzegać takie ludzkie sprawy” – Piotr.</p> <p>„(...) No i tą tragedię życiową, którą ludzie przeżywają z tymi dziećmi, my tak narzekamy, że tam nam jakieś światło wyłączą (...) tu tak naprawdę jest tragedia, tu ludzie przeżywają (...) no na pewno myślę, że będę lepszym człowiekiem dla moich dzieci” – Tomasz.</p> <p>„Podchodzę z empatią, czułością, nawet jak starszki są okropne, a ja jestem cierpliwa, rozumiem, że one są chore i trzeba to znosić” – Stefa.</p> <p>„Zobaczyć cierpienie żeby wiedzieć, że różnie w życiu bywa, oni są skazani na dożywocie tak naprawdę, a nie my, my tylko karę ponosimy” – Katarzyna.</p> <p>„Zawsze uważałam się za humanistkę, ale teraz moje podejście do ludzi jest jeszcze bardziej humanistyczne, jestem empatyczna, otwarta, wrażliwa” – Magdalena.</p>
	<p>Świadomość przeżyć i uczuć własnych i innych ludzi</p>	<p>„Zanim coś powiem, zanim coś krzyknę, to potrafię tak spokojnie wytłumaczyć, powiedzieć, że coś źle robisz, wiadomo, tutaj trzeba się przyzwyczaić do różnych fanaberii innych osób, teraz uświadamiam sobie, że samemu też się ma różne fanaberie, po prostu na które się nie zwraca uwagi, teraz to widzę” – Tomasz.</p>

Główne wątki tematyczne	Subwątki wyodrębnione z poszczególnych wątków wypowiedzi	Przykładowe wypowiedzi rozmówcy ilustrujące wyodrębnione subwątki
Stosunek do innych ludzi, siebie i przyszłości	Docenianie tego, co się ma	<p>„Tak bardzo doceniam teraz to, że moje dziecko jest zdrowe, wcześniej nawet o tym nie myślałam” – Katarzyna.</p> <p>„Idea wolontariatu jest fajna, bo widzi się ile ja jako osoba zdrowa dostałam w życiu i trzeba to docenić a nie, że mi się należy” – Magdalena.</p> <p>„Tak inaczej patrzę na zdrowie i staram się dbać o nie, doceniam to, że jestem zdrowa” – Anna.</p> <p>„Takie drobiazgi, jak na przykład wyjście na świeże powietrze, których na wolności się nie docenia, ja to widzę i cieszę się z tego” – Stefa.</p>

Nie ulega wątpliwości, że podjęcie pracy wolontaryjnej skutecznie pomaga osadzonym zmienić negatywne przekonania na własny temat, a także stosunek do innych ludzi i przyszłości. Respondenci twierdzą, że świadomość ludzkiego cierpienia jest impulsem do przewartościowania swojego życia. Zaczynają najbardziej cenić takie wartości, jak rodzina i zdrowie, zaś dobra materialne schodzą na dalszy plan. Rozwijają się wrażliwość na krzywdę drugiego człowieka, co pomaga dostrzegać ludzi potrzebujących pomocy. Taka postawa jest bardzo pożądana społecznie, ponieważ świadczy o dostrzeżeniu własnej odpowiedzialności za dobro innych ludzi. Osadzeni mają szansę zrozumieć, że każdy człowiek powinien mieć swój wkład w budowanie dobrobytu na świecie, podjęcie wolontariatu jest pierwszą „cegiełką” na rzecz innych. Respondenci opowiadają, że przed pobytem w zakładzie karnym byli bardzo skupieni na sobie, ewentualnie na swoich najbliższych, i niespecjalnie obchodził ich los ludzi dookoła nich. Wolontariat ukształtował w nich otwartość na innych i chęć niesienia pomocy.

W wypowiedziach osadzonych często pojawia się wątek wzrostu empatii. Wolontariat kształtuje umiejętność wczuwania się w sytuację innych oraz przyjmowania odmiennego punktu widzenia. Respondenci: Stefa, Tomasz i Katarzyna, zauważają, że są bardziej refleksyjni w kontaktach z innymi i nie oceniają po pozorach.

Stosunek wolontariuszy do innych ludzi jest pozytywny. Dostrzeganie dodatnich zmian, zarówno w sobie jak i we współosadzonych zaangażowanych w wolontariat, zwiększa wiarę, że ludzie są z natury dobrzy i, w sprzyjających okolicznościach, mogą to pokazać. Pozwala również

uświadomić sobie, że każdy człowiek ma szansę zmienić się na lepsze, należy jedynie włożyć w to trochę wysiłku. Wiąże się to z postrzeganiem kary pozbawienia wolności jako szansy na zadośćuczynienie, naprawienie swoich błędów. Kara jest szansą na przewartościowanie swojego życia, w więzieniu jest mnóstwo czasu na przemyślenie wielu spraw. Osadzeni zaangażowani w wolontariat rzadziej mają negatywne myśli, wnioski które wyciągają z doświadczeń zdobytych dzięki wolontariatowi są dla nich mobilizujące.

Każdy z więźniów wolontariuszy dostrzega pozytywne zmiany w swoim zachowaniu i zaczyna postrzegać się w pozytywnym świetle. Wolontariat kształtuje przede wszystkim cierpliwość. Respondenci widzą, że są bardziej spokojni, opanowani, wyciszeni. Zmiany te wpływają na ich stosunki ze współosadzonymi, zauważają mniejsze natężenie konfliktów i sytuacji problemowych. Sytuacje konfliktowe w tak stresogennym miejscu jak zakład karny są oczywiście nieuniknione, jednak wolontariusze potrafią je rozwiązywać. Nie są już agresywni w stosunku do współwięźniów, cierpliwość i opanowanie jest dla nich efektywnym sposobem na poradzenie sobie w konfrontacji z nimi.

Pozytywne zmiany w zachowaniu wpływają na wzrost samooceny. Osoby zaangażowane w wolontariat mają szansę zyskać/odzyskać pewność siebie. Bardzo istotne jest doświadczane przez wolontariuszy poczucie sprawstwa oraz zyskanie świadomości wpływu na własne życie, co pozwala wziąć osobistą odpowiedzialność za nie. Aktywność wolontaryjna kształtuje więc zaradność, daje okazję do dokonywania wyborów, czego więźniom bardzo brakuje. Respondenci podkreślają, że chcą zmienić swoje życie, stać się „kowalami własnego losu”.

Na chęć zmiany swojego życia wpływa pozytywna wizja przyszłości więźniów wolontariuszy. Dzięki pracy wolontaryjnej dostrzegają nowe perspektywy, przede wszystkim w kwestii podjęcia pracy zawodowej po odbyciu kary. Wszyscy respondenci mają konkretne plany na przyszłość i deklarują chęć rozwijania się.

Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonych badań można wysunąć wniosek, iż wolontariat ma ogromny potencjał resocjalizacyjny i przynosi więźniom wiele korzyści, a także odgrywa bardzo ważną rolę we wspieraniu

procesu resocjalizacji i readaptacji społecznej. Angażowanie więźniów w pracę na rzecz osób potrzebujących czy społeczności lokalnych (poza korzyściami, które zostały wymienione we wcześniejszej części artykułu), może zmienić negatywny obraz osób pozbawionych wolności i zapobiegać ich dyskryminacji. Taka forma pracy resocjalizacyjnej wpisuje się w szeroko rozumianą ideę probacji jako resocjalizacji wspomaganej przez społeczeństwo. Warto dodać, że skazany, mając szansę pracować na wolności, wchodząc w pozytywne role społeczne, podporządkowując się normom i otrzymując wsparcie, rekonstruuje swoją tożsamość. Zmiana obrazu siebie i swojego miejsca w świecie wspomaga reintegrację społeczną. Ważne jest również to, że więzień wolontariusz poznaje nowe modele i orientacje życiowe oraz może brać przykład z osób niełamiących norm moralnych i społecznych.

Nie ulega wątpliwości, że warto angażować więźniów w aktywność wolontaryjną. Wymaga to od pracowników Służby Więziennej wiele wysiłku i zaangażowania, jednak obserwowanie pozytywnych zmian w skazanych powinno wynagrodzić te trudności.

Moim zdaniem, potrzebne są dalsze badania, aby stwierdzić, czy pozytywna rola wolontariatu w resocjalizacji osób osadzonych przekłada się na ich funkcjonowanie po opuszczeniu zakładu karnego. Wartościowe byłyby badania podłużne, monitorujące losy więźniów wolontariuszy na wolności.

Bibliografia

Literatura

- Jak zdobyć i zatrzymać wolontariusza*. Szkolenia z zakresu organizacji i zarządzania pracą wolontariuszy, Warszawa 2003.
- Górecki M., *Idea, instytucjonalizacja i funkcje wolontariatu*, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, Warszawa 2013.
- Jaworska A., *Leksykon resocjalizacji*, Impuls, Kraków 2012.
- Jaworska A., *Więźniowie w wolontariacie opieki paliatywnej*, [w:] *Opieka i wychowanie – tradycja i problemy współczesne*, D. Apanel (red.), Impuls, Kraków 2009.
- Kata G., *Wolontariat jako forma działania profilaktycznego*, "Remedium" 2010, czerwiec.
- Mazur E., *Znaczenie pracy z osobami niepełnosprawnymi w readaptacji skazanych na przykładzie programów „Bona” i „Duet”*, [w:] *Wolontariat jako działanie prospołeczne w obszarze pomocy społecznej i pracy socjalnej*, B. Matyjas (red.), Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2009.
- Sobczak S., *Cele resocjalizacji*, [w:] *Resocjalizacja. Teoria i praktyka pedagogiczna*, B. Urban, J. M. Stanik (red.), t. I, PWN, Warszawa 2008.
- Stańdo-Kawecka B., *O koncepcji resocjalizacji w polskiej literaturze naukowej polemicznie*, „Probacja” 2010, nr 1.
- Stawiarska P., *Wolontariat hospicyjny: perspektywa interdyscyplinarna*, Warszawa 2011.

Akty prawne

- Art. 42 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie z 24 kwietnia 2003 r. (Dz. U. z 2010 r. nr 234, poz. 1536).

Źródła internetowe

- https://www.koweziu.edu.pl/edukator/index.php?option=com_content&view=article&id=42&catid=1:artykuy-archiwalne.
- <http://www.sw.gov.pl/pl/okregowy-inspektorat-sluzby-wieziennej-krakow/areszt-sledczy-krakow-podgorze/>.
- <http://www.ceti.pl/lanowa/duet/partnerzy.html>.
- <http://www.sw.gov.pl/pl/okregowy-inspektorat-sluzby-wieziennej-koszalin/areszt-sledczy-slupsk/newsArchived,6127,cztery-pory-roku---jesien.html>.

